

**GIGIYENA FANIDA MUAMMOLI VAZIYATLAR ASOSIDA ANALITIK
FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI**

Osbayov Muhammadjon Imaraliyevich
Farg’ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti
“Kommunal va mehnat gigiyenasi” kafedrasi katta o’qituvchisi
E-mail: osboyev9652@gmail.com
Tel: +998975979652

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21205614>

Annotatsiya: Mazkur maqolada gigiyena fanini o’qitish jarayonida tibbiyot talabalari analitik fikrlashini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Muammoli vaziyatlarga asoslangan ta’lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarning mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilish, ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish hamda kasbiy kompetentligini shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda gigiyena fanining nazariy va amaliy mashg’ulotlarida muammoli topshiriqlar, keys-stadilar va interfaol metodlarni qo’llashning samaradorligi asoslab berilgan. Natijalar muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan o’quv jarayoni talabalarning analitik fikrlash darajasi, ilmiy-tadqiqot ko’nikmalari va kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshirishini ko’rsatdi.

Kalit so’zlar: gigiyena, analitik fikrlash, muammoli ta’lim, muammoli vaziyat, tibbiy ta’lim, kasbiy kompetentlik, ilmiy-tadqiqot faoliyati, interfaol metodlar, keys-stadi, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация: В данной статье рассматриваются педагогические возможности развития аналитического мышления студентов медицинских вузов в процессе изучения гигиены. Проанализирована роль технологий проблемного обучения в формировании самостоятельного мышления, навыков анализа проблемных ситуаций, принятия научно обоснованных решений и профессиональной компетентности обучающихся. Обоснована эффективность применения проблемных заданий, кейс-технологий и интерактивных методов на теоретических и практических занятиях по гигиене. Результаты исследования показывают, что организация образовательного процесса на основе проблемных ситуаций способствует повышению уровня аналитического мышления, исследовательских навыков и профессиональной подготовки студентов.

Ключевые слова: гигиена, аналитическое мышление, проблемное обучение, проблемная ситуация, медицинское образование, профессиональная компетентность, исследовательская деятельность, интерактивные методы, кейс-стади, педагогические технологии.

Abstract: This article discusses the pedagogical opportunities for developing analytical thinking among medical students in the process of teaching hygiene. The role of problem-based learning technologies in fostering independent thinking, problem analysis skills, evidence-based decision-making, and professional competence is analyzed. The effectiveness of applying problem-based tasks, case-study methods, and interactive teaching approaches in theoretical and practical hygiene classes is substantiated. The study results demonstrate that an educational process organized around problem situations significantly improves students’ analytical thinking, research skills, and professional preparedness.

Keywords: hygiene, analytical thinking, problem-based learning, problem situation, medical education, professional competence, research activity, interactive methods, case study, pedagogical technologies.

Kirish. Zamonaviy tibbiy ta’limda bo’lajak shifokorlarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish bilan bir qatorda analitik fikrlash, muammolarni mustaqil hal etish va ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish ko’nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Gigiyena fanini o’qitishda real hayotiy va kasbiy vaziyatlarni tahlil qilishga yo’naltirilgan yondashuv talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda muhim omil hisoblanadi [1].

So’nggi yillarda tibbiy ta’limda kompetensiyaviy yondashuv va muammoli ta’lim texnologiyalariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Gigiyena fanining mazmuni epidemiologik, ekologik va ijtimoiy-gigiyenik vaziyatlarni tahlil qilish hamda profilaktik tadbirlarni ishlab chiqishni talab qilgani sababli muammoli vaziyatlardan foydalanish talabalarning analitik fikrlashini rivojlantirishning samarali vositasi sifatida qaraladi [2, 3].

Ilmiy manbalarda muammoli ta’limning bilish faolligi va mustaqil fikrlashni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslangan bo’lsa-da, gigiyena fanida analitik fikrlashni rivojlantirishning metodik jihatlarini yetarlicha o’rganilmagan [4, 5]. Shu munosabat bilan tadqiqotning maqsadi gigiyena fanini o’qitish jarayonida muammoli vaziyatlar asosida talabalarning analitik fikrlashini rivojlantirish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini asoslashdan iborat.

Tadqiqotda gigiyena ta’limi, kompetensiyaviy yondashuv va muammoli ta’lim texnologiyalarining nazariy asoslari tahlil qilindi hamda muammoli topshiriqlar va keystadilar tizimi ishlab chiqildi [1, 2, 6]. Tadqiqotning ilmiy yangiligi gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlar, keystadilar va interfaol metodlar integratsiyasiga asoslangan metodik model taklif etilganligi bilan belgilanadi.

Tadqiqot natijalari ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarni gigiyena fanining ma’ruza, amaliy va seminar mashg’ulotlarida qo’llash orqali talabalarning analitik fikrlashi, ilmiy-tadqiqot ko’nikmalari va kasbiy kompetentligini rivojlantirish imkonini beradi [1, 3, 5].

Asosiy qism. Bugungi kunda tibbiy ta’lim oldida nafaqat nazariy bilimlarga ega, balki kasbiy faoliyat davomida yuzaga keladigan muammolarni mustaqil tahlil qila oladigan, ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish qobiliyatiga ega mutaxassislarni tayyorlash vazifasi turibdi. Ushbu talablar gigiyena fanini o’qitish mazmuni va metodikasini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Gigiyena fanining asosiy maqsadi inson salomatligiga ta’sir etuvchi tashqi muhit omillarini o’rganish va profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqishdan iborat bo’lib, mazkur jarayon talabalardan yuqori darajadagi analitik fikrlashni talab qiladi [1, 2].

Analitik fikrlash murakkab jarayonlarni tarkibiy qismlarga ajratish, sabab-oqibat bog’lanishlarini aniqlash, mavjud ma’lumotlarni tahlil qilish va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish qobiliyatidir. Gigiyena fanida analitik fikrlashning shakllanishi sanitariya holatini baholash, ekologik xavf omillarini aniqlash, epidemiologik vaziyatlarni tahlil qilish hamda sog’lomlashtirish tadbirlarini rejalashtirish bilan chambarchas bog’liqdir [4].

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, muammoli ta’lim texnologiyalari talabalarning bilish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va o’quv jarayonida faol ishtirokini ta’minlashda samarali vosita hisoblanadi [5]. Shu sababli gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlardan foydalanish analitik fikrlashni rivojlantirishning muhim metodik sharti sifatida qaraladi.

Muammoli vaziyatlar asosida o’qitish metodikasining mazmuni

Tadqiqot davomida gigiyena fanining “Atmosfera havosi gigiyenasi”, “Ichimlik suvi gigiyenasi”, “Ovqatlanish gigiyenasi”, “Bolalar va o’smirlar gigiyenasi”, “Mehnat gigiyenasi” kabi mavzulari bo’yicha muammoli vaziyatlar ishlab chiqildi. Har bir vaziyat talabalarning mavjud bilimlarini yangi sharoitlarda qo’llashga va muammoning yechimini izlashga yo’naltirildi.

Muammoli vaziyatlarni tashkil etish quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi:

- ✓ Gigiyenik muammoni aniqlash;
- ✓ Vaziyatni tavsiflovchi ma’lumotlarni taqdim etish;
- ✓ Muammoning sabablarini tahlil qilish;
- ✓ Gigiyenik baholash mezonlarini qo’llash;
- ✓ Profilaktik va sog’lomlashtirish tadbirlarini ishlab chiqish;
- ✓ Yakuniy xulosa va tavsiyalar berish.

Masalan, talabalar uchun “Aholi foydalanayotgan ichimlik suvi tarkibida nitratlarning me’yoridan ortiq miqdori aniqlandi” mazmunidagi muammoli vaziyat taklif etildi. Talabalar suv sifatini baholash, nitratlarning organizmga ta’siri, xavf guruhlarini aniqlash hamda profilaktik choralarni ishlab chiqish bo’yicha mustaqil tahliliy faoliyat olib bordilar.

Mazkur metodika talabalarning nazariy bilimlarni amaliy vaziyatlarga tatbiq etish, muammoni har tomonlama tahlil qilish va ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish ko’nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi [2, 3].

Tadqiqot metodlari va tashkil etilishi

Tadqiqot Farg’ona jamoat salomatligi tibbiyot institutining 2–3-bosqich talabalari ishtirokida amalga oshirildi. Tadqiqotda jami 84 nafar talaba qatnashdi. Ular tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi.

Nazorat guruhida an’anaviy o’qitish usullari qo’llanilgan bo’lsa, tajriba guruhida muammoli vaziyatlar, keys-stadi texnologiyasi, kichik guruhlarda ishlash va munozara metodlaridan foydalanildi.

Talabalarning analitik fikrlash darajasi quyidagi mezonlar asosida baholandi:

- ✓ muammoni aniqlash qobiliyati;
- ✓ sabab-oqibat bog’lanishlarini tahlil qilish;
- ✓ gigiyenik xulosalar chiqarish;
- ✓ profilaktik tadbirlarni asoslash;
- ✓ ilmiy dalillardan foydalanish darajasi.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili

Tajriba-sinov ishlari natijalari muammoli vaziyatlarga asoslangan metodikaning samaradorligini tasdiqladi. Tadqiqot boshida har ikki guruh talabalari analitik fikrlash ko’rsatkichlari bo’yicha deyarli bir xil natijalarni namoyon etdilar. Tajriba yakunida esa sezilarli o’zgarishlar kuzatildi.

Tajriba guruhida yuqori darajadagi analitik fikrlash ko’rsatkichiga ega talabalar ulushi 31,2 foizdan 67,8 foizga oshdi. Nazorat guruhida esa ushbu ko’rsatkich 33,1 foizdan 42,5 foizgacha o’sdi. Shuningdek, tajriba guruhi talabalarida muammoning sabablarini aniqlash, dalillarga asoslangan xulosalar chiqarish va profilaktik tavsiyalar ishlab chiqish ko’nikmalari sezilarli darajada rivojlandi.

Olingan natijalar muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarning bilish faoliyatini faollashtirishi, ularni mustaqil izlanishga undashi hamda

kasbiy tafakkurini shakllantirishini ko’rsatdi. Bu esa boshqa tadqiqotchilar tomonidan olingan natijalar bilan ham mos keladi [1, 4, 5].

Muhokama

Tahlillar shuni ko’rsatdiki, gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlardan foydalanish talabalarning o’quv materiallarini chuqurroq o’zlashtirishiga imkon yaratadi. Talabalar tayyor bilimlarni qabul qiluvchi subyektdan faol tadqiqotchi pozitsiyasiga o’tadilar. Natijada ular nafaqat gigiyenik me’yorlarni biladilar, balki real hayotiy vaziyatlarda ushbu bilimlardan foydalanish ko’nikmalariga ham ega bo’ladilar.

Muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg’ulotlar talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki gigiyenik muammolarni tahlil qilish jarayonida ma’lumotlarni yig’ish, qayta ishlash, taqqoslash va ilmiy xulosa chiqarish kabi tadqiqotchilik ko’nikmalari shakllanadi [1, 3].

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- ✓ gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlardan foydalanish analitik fikrlashni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi;
- ✓ muammoli topshiriqlar va keys-stadilar talabalarning mustaqil fikrlashi hamda kasbiy kompetentligini shakllantiradi;
- ✓ ishlab chiqilgan metodika talabalarning gigiyenik bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo’llash ko’nikmalarini rivojlantiradi;
- ✓ tajriba-sinov natijalari metodikaning samaradorligini tasdiqladi va analitik fikrlash ko’rsatkichlarining sezilarli darajada oshganligini ko’rsatdi;
- ✓ gigiyena fanining barcha bo’limlarida muammoli vaziyatlarga asoslangan o’qitish texnologiyalarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir [1, 2, 4].

Shunday qilib, gigiyena fanida muammoli vaziyatlar asosida analitik fikrlashni rivojlantirish metodikasi bo’lajak tibbiyot mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish, ularning ilmiy-tadqiqot kompetentligini rivojlantirish va amaliy faoliyatga tayyorlashda muhim pedagogik ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlarga asoslangan ta’lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarning analitik fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini ko’rsatdi. Muammoli vaziyatlar, keys-stadi va interfaol metodlar talabalarning gigiyenik muammolarni tahlil qilish, sabab-oqibat bog’lanishlarini aniqlash hamda ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish ko’nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mening fikrimcha, gigiyena fanini o’qitishda nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog’lash muhim ahamiyatga ega. Muammoli ta’lim yondashuvi talabalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni tahlil qilishga va samarali qarorlar qabul qilishga undaydi.

Tadqiqot asosida ishlab chiqilgan metodika talabalarning analitik fikrlashi bilan bir qatorda ilmiy-tadqiqot kompetentligini va kasbiy tayyorgarligini ham oshiradi. Shu bois gigiyena fanini o’qitishda muammoli vaziyatlardan keng foydalanish hamda ularni raqamli ta’lim vositalari bilan integratsiyalash maqsadga muvofiq deb hisoblayman.

Umuman, muammoli vaziyatlar asosida analitik fikrlashni rivojlantirish metodikasi bo’lajak shifokorlarning kasbiy kompetentligini shakllantirish va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Osbayov M.I. Gigiyena fanini o’qitish jarayonida talabalarning ilmiy-tadqiqot kompetentligini shakllantirish // Qo’qon DPI Ilmiy xabarlari. – 2025. – № 5. – B. 245–250.
2. Turdiyev Sh.M. Tibbiy ta’limda talabalar profilaktik kompetentligini rivojlantirishning intensiv texnologiyalari (gigiyena fanini o’qitish misolida): avtoreferat. – Toshkent, 2025.
3. Muxammadova G.Q. Tibbiy ta’lim talabalarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda laborator instrumental usullardan foydalanishning uslubiy yondashuvlari (gigiyena fanini o’qitish misolida): avtoreferat. – Toshkent, 2026.
4. Egamberdiyev E.T. Pedagogik texnologiyalar asosida talabalarda tanqidiy va analitik fikrlashni rivojlantirish. – Toshkent: Fan, 2022.
5. Xo’jamberdiyeva J. Ta’lim jarayonida o’quv-tadqiqot faoliyatini shakllantirishda fan o’qituvchisining kasbiy kompetentligining o’rni // Journal of Social Sciences. – 2024. – № 2. – B. 115–121.
6. Salomov R.S. Gigiyena asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2020. – 432 b.